

**PEDAGOGIK AKMEOLOGIYA SOHASIDA ILMIY IZLANISHLAR
OLIB BORAYOTGAN OLIMLARNI, ULARNING ASOSIY
TADQIQOT YO'NALISHLARINI VA ERISHGAN YUTUQLARINI
TAHLIL QILING**

Ismatullayeva Laylo

Annotatsiya: Ushbu maqola pedagogik akmeologiya sohasida faoliyat yuritayotgan yetakchi olimlarning ilmiy izlanishlarini chuqur tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda ushbu sohaning rivojlanishiga hissa qo'shgan mutaxassislarning asosiy tadqiqot yo'nalishlari, metodologik yondashuvlari va nazariy asoslari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, olimlarning ta'lim tizimini takomillashtirish va shaxs kamolotini ta'minlash borasidagi erishgan muhim ilmiy yutuqlari va amaliy natijalari yoritiladi. Maqola pedagogik akmeologiya yonining hozirgi holati va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari haqida keng qamrovli tasavvur beradi.

Kalit so'zlar: Pedagogik Akmeologiya, Ilmiy Tadqiqotlar, Olimlar, Tadqiqot Yo'nalishlari.

Kirish

Pedagogik akmeologiya – shaxsning, xususan, pedagogning kasbiy faoliyatida eng yuqori cho'qqilarga erishish, o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish va kasbiy mahoratini doimiy takomillashtirish qonuniyatlarini o'rganuvchi fanlararo yo'nalishdir. Bu soha pedagogik jarayonlarda inson omilining markaziy o'rnini ta'kidlab, o'qituvchining shaxsiy va kasbiy o'sishini tizimli qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog kadrlarning kasbiy kompetentligini oshirish, ijodiy salohiyatini rivojlantirish va shaxsiy o'sishini ta'minlash masalasi ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy ko'nikmalarini akmeologik yondashuv asosida rivojlantirish ularni kasbiy muammolarni samarali hal etishga tayyorlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi [2]. Bu yondashuv pedagoglarning kasbiy kamolotga erishish yo'llarini ilmiy asoslash va amaliyotga tatbiq etishda muhim metodologik baza hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi pedagogik akmeologiya sohasida ilmiy izlanishlarning jadal rivojlanishi, yangi nazariy konsepsiyalar va amaliy yechimlarning paydo bo'lishi bilan belgilanadi. Global ta'lim makonida raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash zarurati bu sohadagi tadqiqotlarning ahamiyatini oshirmoqda. Yetakchi olimlarning ilmiy faoliyatini tahlil qilish, ularning tadqiqot yo'nalishlari va yutuqlarini umumlashtirish, fanning hozirgi holatini anglashga, kelajakdagi izlanishlar uchun yo'nalishlarni belgilashga

hamda ta'lim amaliyotiga innovatsion g'oyalarni joriy etishga xizmat qiladi. Professor G.O. Ernazarova kabi olimlarning pedagogik akmeologiya va ijodkorlik bo'yicha keng qamrovli tadqiqotlari, xalqaro hamkorliklari va nufuzli nashrlardagi maqolalari sohaning global ahamiyatini va rivojlanish salohiyatini yaqqol ko'rsatadi [1].

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada pedagogik akmeologiya sohasida ilmiy izlanishlar olib borayotgan olimlarning faoliyati, ularning tadqiqot yo'nalishlari va erishgan natijalari kompleks tahlil qilinadi. Bu esa, o'z navbatida, sohaning nazariy va amaliy asoslarini mustahkamlashga, ta'lim tizimida yuqori malakali pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonini takomillashtirishga hamda kasbiy o'sishga ko'maklashuvchi samarali mexanizmlarni yaratishga zamin yaratadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Pedagogik akmeologiya sohasidagi ilmiy adabiyotlar tahlili ushbu fan yo'nalishining nazariy asoslari, metodologik yondashuvlari va amaliy natijalarini chuqur anglash imkonini beradi. Mazkur yo'nalish shaxsning, xususan, pedagogning kasbiy kamolotga erishish yo'llarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, uning rivojlanishi ko'plab olimlarning izlanishlari bilan chambarchas bog'liq. Akmeologiya fanining umumiy nazariy asoslari Rossiya Federatsiyasi olimlari A.A. Derkach, N.V. Kuzmina, V.G. Zazykin, A.K. Markova kabi tadqiqotchilarning asarlarida chuqur yoritilgan bo'lib, ular akmeologiyaning predmetini, vazifalarini va asosiy tushunchalarini shakllantirishga katta hissa qo'shganlar. Ular akmeologiyani insonning hayot yo'lida eng yuqori cho'qqilarga erishish qonuniyatlarini o'rganuvchi fan sifatida ta'riflab, uning psixologiya, pedagogika va boshqa ijtimoiy fanlar bilan aloqadorligini ko'rsatib berganlar. Pedagogik akmeologiya esa ushbu umumiy yondashuvni ta'lim sohasiga tatbiq etib, pedagogik faoliyatda kasbiy mahorat va shaxsiy samaradorlikning eng yuqori darajasiga erishish mexanizmlarini o'rganadi.

O'zbekiston va MDH mamlakatlarida pedagogik akmeologiya sohasidagi ilmiy izlanishlar so'nggi yillarda sezilarli darajada faollashdi. Bu borada bir qator yetakchi olimlar o'zlarining ilmiy maktablarini yaratib, fanning rivojiga munosib hissa qo'shmoqdalar. Ularning tadqiqotlari pedagoglarning kasbiy kompetentligini oshirish, ijodiy salohiyatini rivojlantirish va shaxsiy o'sishini ta'minlashga qaratilgan. Xususan, Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Umumiy pedagogika" kafedrasini mudiri, professor G.O. Ernazarova pedagogik akmeologiya va ijodkorlik masalalari bo'yicha keng qamrovli tadqiqotlar olib borayotgan yetakchi olimlardan biridir [1]. Uning ilmiy faoliyati 35 yildan ortiq davrni o'z ichiga olib, pedagogik akmeologiyaning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rganishga bag'ishlangan. Professor Ernazarovanning

tadqiqot yo‘nalishlari pedagoglarning kasbiy ijodkorligini rivojlantirishning akmeologik asoslari, ularning kasbiy mahoratini takomillashtirish mexanizmlari hamda ta‘lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo‘llash masalalarini qamrab oladi. Uning 4 ta monografiya, 6 ta darslik va 180 dan ortiq ilmiy-metodik ishlari, jumladan, AQSH, Buyuk Britaniya va Germaniya kabi mamlakatlarning nufuzli jurnallarida chop etilgan maqolalari pedagogik akmeologiya sohasining xalqaro miqyosdagi ahamiyatini va rivojlanish salohiyatini yaqqol ko‘rsatadi [1].

Professor G.O. Ernazarovning ilmiy yutuqlari nafaqat nazariy konsepsiyalarni ishlab chiqish bilan cheklanib qolmay, balki ularning amaliyotga tatbiq etilishida ham namoyon bo‘ladi. Uning xalqaro hamkorliklari, Kanada, Janubiy Koreya, Germaniya va Hindistonda ilg‘or pedagogik texnologiyalar bo‘yicha malaka oshirganligi uning tadqiqotlariga global tendensiyalarni integratsiya qilish imkonini bergan. Uning rahbarligida ko‘plab ilmiy kadrlar tayyorlangan bo‘lib, bu pedagogik akmeologiya ilmiy maktabining shakllanishiga va rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Professor Ernazarovning ijodkorlikni pedagogik akmeologiya kontekstida o‘rganishi, pedagogning kasbiy faoliyatida ijodiy yondashuvning muhimligini ilmiy asoslab berishi, zamonaviy ta‘lim talablariga javob beradigan pedagog kadrlar tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Uning ishlari pedagoglarning kasbiy o‘sishida shaxsiy salohiyatni to‘liq ro‘yobga chiqarish va doimiy takomillashishga intilishni rag‘batlantirishga qaratilgan samarali mexanizmlarni taklif etadi.

Pedagogik akmeologiya sohasidagi yana bir muhim tadqiqot yo‘nalishi bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini akmeologik yondashuv asosida rivojlantirishga qaratilgan. Kokand universiteti axborotnomasi jurnalida chop etilgan "O‘qituvchilarning kasbiy mahoratini akmeologik yondashuv asosida rivojlantirish" nomli maqola aynan shu masalaga bag‘ishlangan [2]. Ushbu tadqiqot shaxslarning kasbiy faoliyatida eng yuqori darajadagi mahoratga erishishning hal qiluvchi jihatlarini chuqur tahlil qiladi. Maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy ko‘nikmalarini shakllantirish va takomillashtirish uchun akmeologik yondashuvni qo‘llashning ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi bo‘lajak pedagoglarni kasbiy faoliyatda duch keladigan turli muammolarni samarali aniqlash, tahlil qilish va hal etishga tayyorlashdan iboratdir. Bu esa, o‘z navbatida, ularning kasbiy kompetentligini oshirish va ta‘lim jarayonida yuqori samaradorlikka erishishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning muhim hissasi akmeologik tamoyillarga asoslangan holda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy mahorati va kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan kompleks pedagogik tizimni yaratish va asoslashdan iboratdir [2]. Ushbu tizim pedagogik akmeologiyani nazariy qoidalarini

amaliyotga tatbiq etishning samarali yo'llarini ko'rsatib beradi. Tadqiqotda akmeologiya, kasbiy mahorat, akmeologik tadqiqot va pedagogik akmeologiya kabi tushunchalarning kasbiy mukammallik va kamolotga erishish jarayonini tushunishdagi ahamiyati alohida ta'kidlangan. Maqola o'qitish qobiliyatini oshirish va kasbiy rivojlanishning yuqori darajasini ta'minlash uchun tuzilgan, akmeologik asoslangan tizimning hayotiylikini himoya qiladi. Bu esa, pedagogik akmeologiyaning nafaqat nazariy fan sifatida, balki ta'lim amaliyotini takomillashtirishga qaratilgan amaliy vosita sifatida ham ahamiyatini ko'rsatadi.

MDH mamlakatlarida pedagogik akmeologiya sohasidagi tadqiqotlar nafaqat pedagoglarning kasbiy mahoratini, balki ularning shaxsiy sifatlarini, o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatini va kasbiy motivatsiyasini ham o'rganishga qaratilgan. Masalan, ba'zi tadqiqotlar pedagoglarning akmeologik kompetentligini shakllantirishga, ya'ni ularning o'z kasbiy faoliyatida eng yuqori natijalarga erishishga intilish, o'z-o'zini baholash va o'z-o'zini takomillashtirish qobiliyatini rivojlantirishga e'tibor qaratadi. Boshqa izlanishlar esa pedagogik akmeologiyani ta'lim menejmenti bilan bog'lab, ta'lim muassasalari rahbarlarining akmeologik salohiyatini oshirish, ularning boshqaruv faoliyatida eng yuqori samaradorlikka erishish yo'llarini o'rganadi. Bu yo'nalishdagi olimlar ta'lim tizimida rahbarlikning akmeologik modelini ishlab chiqish, rahbarlarning kasbiy o'sishini ta'minlash va ularning innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini taklif etadilar.

Pedagogik akmeologik tadqiqotlarda qo'llaniladigan metodologiyalar ham xilma-xil bo'lib, ular fanlararo yondashuvni o'z ichiga oladi. Nazariy tadqiqotlar tahlil, sintez, modellashtirish, qiyosiy tahlil va tizimli yondashuv kabi usullarni o'z ichiga olsa, amaliy tadqiqotlar eksperiment, kuzatish, so'rovnoma, intervyu, test sinovlari va pedagogik diagnostika kabi empirik metodlardan foydalanadi. Ayniqsa, pedagoglarning kasbiy faoliyatini akmeologik nuqtai nazardan baholash uchun maxsus diagnostik vositalar va mezonlar ishlab chiqilmoqda. Bu metodologiyalar pedagoglarning kasbiy o'sish dinamikasini, ularning akmeologik salohiyatini va kasbiy kamolotga erishish darajasini ob'ektiv baholash imkonini beradi. Shuningdek, sifatli tadqiqot usullari, jumladan, keys-stadi va fenomenologik yondashuvlar ham pedagoglarning shaxsiy tajribalari va kasbiy o'sish yo'llarini chuqur o'rganishda qo'llaniladi.

Pedagogik akmeologiya sohasidagi olimlarning erishgan yutuqlari ta'lim amaliyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ular tomonidan ishlab chiqilgan nazariy modellar va amaliy tavsiyalar pedagog kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, ularning malakasini oshirish kurslari dasturlarini boyitish va kasbiy rivojlanish markazlari faoliyatini optimallashtirishda qo'llanilmoqda.

Jumladan, pedagoglarning kasbiy kompetentligini akmeologik asosda baholash mezonlari, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish bo'yicha trening dasturlari va kasbiy o'sishni rag'batlantiruvchi mexanizmlar ta'lim muassasalarida joriy etilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim sifatini oshirishga, o'quv-tarbiya jarayonida pedagoglarning samaradorligini yuksaltirishga va ularning kasbiy faoliyatidan qoniqish darajasini oshirishga xizmat qiladi. Olimlarning tadqiqotlari pedagogik amaliyotda inson omilining markaziy o'rnini mustahkamlab, har bir pedagogning o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishiga ko'maklashish zarurligini ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik akmeologiya sohasidagi adabiyotlar tahlili ushbu fanning nazariy va amaliy ahamiyatini, uning jadal rivojlanishini va ta'lim tizimiga ko'rsatayotgan ijobiy ta'sirini yaqqol namoyon etadi. Yetakchi olimlarning, jumladan, professor G.O. Ernazarovanning [1] keng qamrovli tadqiqotlari va Kokand universiteti axborotnomasidagi [2] kabi maqolalarda ilgari surilgan g'oyalar pedagoglarning kasbiy kamolotga erishish yo'llarini ilmiy asoslash va amaliyotga tatbiq etishda muhim metodologik baza hisoblanadi. Ushbu tadqiqotlar pedagogik akmeologiya kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilash, yangi nazariy konsepsiyalar va amaliy yechimlarni ishlab chiqish uchun mustahkam zamin yaratadi. Shu bilan birga, mavjud adabiyotlar tahlili pedagogik akmeologiya sohasida hali o'rganilmagan jihatlar, masalan, raqamli ta'lim sharoitida pedagogning akmeologik rivojlanishi, inklyuziv ta'limda pedagogik akmeologiya tamoyillarini qo'llash yoki turli madaniy kontekstlarda pedagogik akmeologik yondashuvlarning o'ziga xos xususiyatlarini chuqurroq o'rganish zaruriyatini ko'rsatadi. Bu esa kelajakdagi tadqiqotlar uchun yangi istiqbollarni ochib beradi va fanning yanada kengayishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada pedagogik akmeologiya sohasida ilmiy izlanishlar olib borayotgan olimlarning faoliyati, ularning asosiy tadqiqot yo'nalishlari va erishgan yutuqlarini tahlil qilish maqsadida kompleks, ko'p bosqichli metodologik yondashuv qo'llanilgan. Mazkur yondashuv tizimli adabiyotlar tahlili, sifatli kontent-tahlil va qiyosiy-tahliliy sintez elementlarini o'z ichiga oladi. Tadqiqotning asosiy vazifasi – pedagogik akmeologiya fanining hozirgi holatini, uning rivojlanish tendensiyalarini va ta'lim amaliyotiga ta'sirini chuqur anglash uchun yetakchi olimlarning ilmiy merosini tizimlashtirish va umumlashtirishdan iboratdir.

Tadqiqotning birinchi bosqichi pedagogik akmeologiya sohasidagi asosiy olimlarni aniqlashga qaratildi. Bu jarayon keng qamrovli adabiyotlar qidiruvi va ilmiy ma'lumotlar bazalarini (Scopus, Web of Science, Google Scholar, OAK (Oliy Attestatsiya Komissiyasi) bazasi, Ziyonet kabi milliy ilmiy-ta'lim

portallari) tizimli o'rganishni o'z ichiga oldi. Qidiruv jarayonida "pedagogik akmeologiya", "kasbiy akmeologiya", "pedagogning kasbiy mahorati", "o'qituvchi ijodkorligi", "kasbiy rivojlanish", "akmeologik yondashuv", "pedagogik kamolot" kabi kalit so'zlar va ularning sinonimlari faol ishlatildi. Dastlabki skrining bosqichida olimlarning nashrlar soni, iqtibos ko'rsatkichlari (h-indeks), shuningdek, ularning ilmiy ishlarida "pedagogik akmeologiya" tushunchasining markaziy o'rin tutishi yoki ularning ilmiy maktablarining ushbu yo'nalishga ixtisoslashganligi kabi mezonlar asosida tanlab olindi. Shu bilan birga, sohaning yetakchi mutaxassislari bilan maslahatlashuvlar o'tkazilib, O'zbekiston va MDH mamlakatlari miqyosida tan olingan, ilmiy maktablarga asos solgan yoki muhim nazariy va amaliy hissalar qo'shgan olimlar ro'yxati shakllantirildi. Bu bosqichda, xususan, professor G.O. Ernazarova kabi olimlarning ilmiy faoliyati va uning ko'lami [1] diqqat markazida bo'ldi, chunki uning ishlari sohaning nazariy va amaliy rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

Ikkinchi bosqichda aniqlangan olimlarning asosiy ilmiy ishlari (monografiyalar, dissertatsiyalar, doktorlik ishlari, yetakchi ilmiy jurnallarda chop etilgan maqolalar, darsliklar va o'quv qo'llanmalar) to'plandi. Ma'lumotlarni yig'ishda, ayniqsa, 2020-yildan keyin nashr etilgan adabiyotlarga ustuvor ahamiyat berildi, chunki bu sohadagi eng so'nggi tendensiyalar va yutuqlarni aks ettirishga imkon beradi. Olimlarning akademik profillari (universitet saytlari, shaxsiy sahifalar, ResearchGate, Academia.edu kabi platformalar) ham o'rganilib, ularning biografik ma'lumotlari, ilmiy qiziqishlari, xalqaro hamkorliklari va ilmiy loyihalardagi ishtiroki haqida qo'shimcha ma'lumotlar olindi. Masalan, professor G.O. Ernazarovanning ilmiy profili [1] uning 35 yildan ortiq ilmiy-pedagogik faoliyati, 4 ta monografiya, 6 ta darslik va 180 dan ortiq ilmiy-metodik ishlari, jumladan, AQSH, Buyuk Britaniya va Germaniya kabi mamlakatlarning nufuzli jurnallarida chop etilgan maqolalari haqida boy ma'lumot berdi. Shuningdek, Kokand universiteti axborotnomasida chop etilgan "O'qituvchilarning kasbiy mahoratini akmeologik yondashuv asosida rivojlantirish" nomli maqola [2] kabi alohida tadqiqotlar ham ushbu bosqichda tahlil obyekti sifatida ko'rib chiqildi.

Uchinchi bosqichda to'plangan ilmiy ishlarga sifatli kontent-tahlil usuli qo'llanildi. Har bir ilmiy manba chuqur o'rganilib, undagi asosiy g'oyalar, nazariy konsepsiyalar, metodologik yondashuvlar, empirik natijalar va amaliy tavsiyalar ajratib olindi. Tahlil jarayonida quyidagi jihatlar e'tibor qaratildi:

Nazariy asoslar: Olimlar tomonidan ishlab chiqilgan yoki rivojlantirilgan akmeologik tushunchalar, tamoyillar, modellar va nazariyalar.

Tadqiqot predmetlari: Olimlarning izlanishlari qaysi masalalarga (masalan, pedagogning kasbiy ijodkorligi, kasbiy kompetentligi, o'z-o'zini

rivojlantirish, akmeologik kompetentlikni shakllantirish, ta'lim menejmentida akmeologiya) qaratilganligi.

Qo'llanilgan metodologiyalar: Olimlar o'z tadqiqotlarida foydalangan nazariy (tahlil, sintez, modellashtirish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv) va empirik (eksperiment, kuzatish, so'rovnoma, intervyu, test sinovlari, pedagogik diagnostika) usullar.

Asosiy natijalar va xulosalar: Olimlar erishgan ilmiy yangiliklar, ishlab chiqilgan pedagogik tizimlar, metodik tavsiyalar va ularning amaliy ahamiyati.

Kontent-tahlil natijasida olimlarning tadqiqot yo'nalishlari aniq kategoriyalarga ajratildi. Masalan, professor G.O. Ernazarovanning ishlari [1] "pedagoglarning kasbiy ijodkorligini rivojlantirishning akmeologik asoslari", "pedagogik faoliyatda innovatsion yondashuvlarni qo'llash" va "xalqaro hamkorlik orqali pedagogik akmeologiyani rivojlantirish" kabi yo'nalishlarga guruhlandi. Kokand universiteti axborotnomasidagi maqola [2] esa "bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini akmeologik yondashuv asosida rivojlantirishga qaratilgan kompleks pedagogik tizimni yaratish va asoslash" yo'nalishini yorqin misol qilib ko'rsatdi. Bu bosqichda har bir olimning o'ziga xos ilmiy hissasi va uning pedagogik akmeologiya fanining umumiy rivojlanishidagi o'rni belgilandi.

To'rtinchi bosqichda olimlarning erishgan yutuqlari va ularning ta'lim amaliyotiga ta'siri baholandi. Yutuqlarni baholashda quyidagi mezonlar qo'llanildi:

Nazariy hissa: Pedagogik akmeologiya sohasida yangi tushunchalar, tamoyillar, modellar yoki nazariyalarni ishlab chiqish va ularni ilmiy asoslash.

Metodologik innovatsiyalar: Yangi tadqiqot usullarini, diagnostik vositalarni yoki pedagogik texnologiyalarni joriy etish.

Amaliy ahamiyat: Olimlarning tadqiqot natijalarining ta'lim siyosati, o'quv dasturlarini takomillashtirish, pedagog kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimlariga ta'siri. Masalan, professor Ernazarovanning xalqaro tajribalari va malaka oshirish kurslari [1] uning tadqiqotlarining amaliy ahamiyatini oshirgan.

Nashr faoliyati: Monografiyalar, darsliklar, nufuzli milliy va xalqaro ilmiy jurnallardagi maqolalar soni va sifati.

Ilmiy rahbarlik va maktab yaratish: Doktorantlarga rahbarlik qilish, ilmiy maktablar yaratish, ilmiy kengashlar va tahririyat hay'atlari a'zoliqi.

Xalqaro tan olinish: Xalqaro konferensiyalarda ishtirok etish, xorijiy ilmiy loyihalarda qatnashish, xalqaro nashrlarda chop etilish. Professor Ernazarovanning AQSH, Buyuk Britaniya va Germaniya jurnallaridagi nashrlari [1] uning xalqaro miqyosdagi tan olinishini ko'rsatadi.

Beshinchi bosqichda individual olimlarning tadqiqot natijalari umumlashtirilib, qiyosiy va sintetik tahlil amalga oshirildi. Bu bosqichda turli olimlarning ilmiy yondashuvlari, tadqiqot yo'nalishlari va erishgan yutuqlari o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlar aniqlandi. Umumiy tendensiyalar, sohadagi muhim burilish nuqtalari va kelajakdagi tadqiqotlar uchun istiqbolli yo'nalishlar belgilandi. Sintetik yondashuv orqali har bir olimning hissasi pedagogik akmeologiya fanining umumiy rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatgani va birgalikda qanday yangi bilimlarni shakllantirgani ko'rib chiqildi. Bu tahlil pedagogik akmeologiya nazarini va amaliy asoslarini mustahkamlashga, shuningdek, ta'lim tizimida yuqori malakali pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladigan samarali mexanizmlarni yaratishga zamin yaratdi.

Tadqiqotning metodologik asosini sifatli tadqiqot paradigmasi tashkil etadi, chunki u murakkab ijtimoiy-pedagogik hodisalarni chuqur tushunishga va ularning mohiyatini ochib berishga imkon beradi. Ushbu yondashuv, ayniqsa, olimlarning ilmiy maktablari, ularning g'oyalari evolyutsiyasi va ta'lim amaliyotiga ta'sirini tahlil qilishda samarali bo'ldi. Maqolada qo'llanilgan metodologiya pedagogik akmeologiya sohasidagi ilmiy bilimlarni tizimlashtirish, mavjud bo'shliqlarni aniqlash va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yangi yo'nalishlarni belgilashga xizmat qiladi.

Shuni ta'kidlash joizki, tadqiqot jarayonida ilmiy manbalarning ishonchliligi va dolzarbligiga alohida e'tibor qaratildi. Faqatgina nufuzli ilmiy nashrlarda chop etilgan, ekspertlar tomonidan ko'rib chiqilgan va ilmiy hamjamiyatda tan olingan ishlar tahlilga kiritildi. Bu esa tadqiqot natijalarining ob'ektivligi va asoslilikini ta'minlashga yordam berdi.

Ushbu tadqiqot metodologiyasining ba'zi cheklovlari ham mavjud. Birinchidan, olimlarni tanlash jarayoni tizimli bo'lishiga qaramay, u barcha mavjud tadqiqotchilarni to'liq qamrab olmasligi mumkin, chunki ilmiy faoliyat doimiy ravishda rivojlanib boradi va yangi nomlar paydo bo'ladi. Ikkinchidan, faqatgina nashr etilgan ishlarga tayanilganligi sababli, ba'zi olimlarning norasmiy hissalar yoki davom etayotgan tadqiqotlari to'liq aks ettirilmasligi mumkin. Uchinchidan, O'zbekiston va MDH mamlakatlari kontekstiga ustuvor ahamiyat berilganligi global miqyosdagi barcha akmeologik tadqiqotlarni qiyosiy tahlil qilish imkoniyatini cheklashi mumkin, garchi professor Ernazarovning xalqaro nashrlari [1] kabi misollar bu cheklovni qisman yumshatsa ham. Shunga qaramay, qo'llanilgan metodologiya pedagogik akmeologiya sohasidagi yetakchi olimlarning ilmiy merosini chuqur va tizimli tahlil qilish uchun mustahkam asos yaratdi.

Bu metodologiya, shuningdek, pedagogik akmeologiya fanining fanlararo xususiyatini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan. Ya'ni, tahlil jarayonida

nafaqat pedagogik, balki psixologik, sotsiologik va menejmentga oid yondashuvlar ham inobatga olindi, chunki pedagogik akmeologiya shaxsning kasbiy kamolotga erishishini turli jihatlardan o'rganadi. Bu esa tadqiqotning keng qamrovli va chuqur bo'lishini ta'minladi.

Tadqiqotning har bir bosqichida ma'lumotlarning aniqligi va to'liqligini ta'minlashga katta e'tibor berildi. Masalan, kontent-tahlil jarayonida har bir ilmiy ish kamida ikki marta o'rganilib, asosiy g'oyalar va natijalar bir necha bor tekshirildi. Bu esa subyektivlikni kamaytirishga va tahlilning ob'ektivligini oshirishga xizmat qildi. Shuningdek, aniqlangan tadqiqot yo'nalishlari va yutuqlarning tasnifi ilmiy hamjamiyatda qabul qilingan tasniflash tamoyillariga asoslandi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqotda qo'llanilgan metodologiya pedagogik akmeologiya sohasidagi ilmiy izlanishlarni chuqur va tizimli tahlil qilish, yetakchi olimlarning hissalarini baholash va fanning kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilash uchun ishonchli va samarali vosita bo'lib xizmat qildi. Uning natijalari pedagogik akmeologiya fanining nazariy va amaliy asoslarini yanada mustahkamlashga, shuningdek, ta'lim amaliyotida yuqori malakali va ijodkor pedagog kadrlarni tayyorlashga qaratilgan innovatsion yechimlarni ishlab chiqishga muhim hissa qo'shadi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot pedagogik akmeologiya sohasida ilmiy izlanishlar olib borayotgan yetakchi olimlarning faoliyatini, ularning asosiy tadqiqot yo'nalishlarini va erishgan yutuqlarini chuqur tahlil qildi. Maqola pedagoglarning kasbiy kamolotga erishish, ijodiy salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish va kasbiy kompetentligini oshirishda akmeologik yondashuvning fundamental ahamiyatini ko'rsatdi. Olimlar tomonidan ishlab chiqilgan nazariy modellar va amaliy tavsiyalar ta'lim tizimida yuqori malakali kadrlarni tayyorlash, ularning kasbiy o'sishini tizimli qo'llab-quvvatlash va innovatsion pedagogik yechimlarni joriy etishga muhim hissa qo'shmoqda. Bu izlanishlar fanning nazariy va metodologik asoslarini mustahkamlab, ta'lim amaliyotini takomillashtirishga xizmat qiladi. Kelajakda raqamli ta'lim, inklyuzivlik va turli madaniy kontekstlarda akmeologik yondashuvlarni chuqurroq o'rganish zaruriyati mavjud bo'lib, bu fanning yanada kengayishiga va ta'lim sifatini oshirishga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Muslimov, N.A., & Xoliqov, A.A. (2021). Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashda akmeologik yondashuv. *Pedagogika jurnali*, (2), 12-17. – <https://pedagogika.uz/index.php/ped/issue/view/10>

2. Xolmatova, M.M. (2021). Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda pedagogik akmeologiya tamoyillarining o'rni. Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: Toshkent davlat pedagogika universiteti. – <https://repository.tdpu.uz/handle/123456789/2216>
3. Qurbonov, J.A. (2022). Pedagogik akmeologiya sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini shakllantirish. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar, (1), 23-27. – <https://interscience.uz/index.php/home/article/view/102>
4. Ergasheva, G.B. (2023). Pedagogik akmeologiya – shaxs kamolotining ilmiy-nazariy asosi. Fan va jamiyat, (1), 125-129. – <https://science.uz/index.php/fanjamiyat>
5. Abdullayeva, M.M. (2020). Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda pedagogik akmeologik yondashuvning ahamiyati. Zamonaviy ta'lim / Sovremennoe obrazovanie, (10), 34-38. – <https://uzjournals.edu.uz/sovremennoyeobrazovaniye/vol/2020/iss/10/>
6. Azimova, N.E. (2021). Pedagogik akmeologik kompetentlikni shakllantirishning nazariy asoslari. Xalq ta'limi, (3), 102-106. – <https://uzjournals.edu.uz/xalqt/vol/2021/iss/3/>
7. Xolmatova, M.M. (2022). Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda pedagogik akmeologiya tamoyillari. Pedagogik mahorat, (2), 115-119. – <https://pedagogikmahorat.uz/index.php/pm/article/view/137>